

SI 65 Sigtuna, Kv. Professorn 2

Litteratur: H. Gustavson, Verksamheten vid Runverket, Stockholm, i: Nytt om runer 11 (1996, publ. 1997), s. 18. Äldre avbildning: H. Gustavson, teckning a.a. s. 18. Signum i Samnordisk runtextdatabas: U NOR1996;18A

Vid en arkeologisk undersökning 1995 i kv. Professorn 2 påträffades ett revben av ett nötkreatur med runor (Ruta G3:3. Fyndnummer 3853). Det förvaras nu på Sigtuna museum (inv. nr 0121850). Benet har daterats till 1100-talet enligt muntlig uppgift av Anders Wikström den 27/8 2012. Revbenets längd är 136 mm och bredden 21–26 mm. Största tjocklek uppgår till 8 mm. Ristningen finns på den konvexa sidan av benet och utgörs av ett 86 mm långt och 5–6 mm brett runband som följer benets längdriktning. Runhöjden varierar mellan 5 och 13 mm.

Fig. 2. Runbenet Sl 65 från kv. Professorn 2. Foto Bengt A. Lundberg 1996 (RAÄ/Forndok).

Inskrift:1

liltþþþþþþissişlaurþ

Till läsningen: De två inledande runorna 1–2 **li** mäter 12 resp. 13 mm. Dessa runor är betydligt större än de följande runorna och delvis ristade utanför textbandet. 3 **l** lutar något framåt. Bistaven är ansatt strax nedanför runans topp. Den nedre delen av huvudstaven skärs av ett tryckmärke snett nedåt höger. 4 **t** har ensidig bistav som inte är förenad med huvudstaven. 5 **þ** har en ganska stor och bred bistav, som är ansatt strax nedanför runans topp. Runorna 6–11 utgörs alla av **þ**-runor. Huvudstaven i runorna 9 och 11 sträcker sig nedanför den nedre ramlinjen. 10 **þ** har en smal och delvis misslyckad bistav som är ristad två gånger. 12 **i** sträcker sig nedanför den nedre ramlinjen. I 13 **s** är det övre ledet ristat lite för långt ned. I 14 **s** är det övre ledet och mellanledet inte förenade. Vid 15 **i** finns ett litet bortfall upptill till höger om huvudstaven. Den följande runan är av allt att döma **s** även om en

¹ Läsningen och kommentaren bygger på undersökningar av Magnus Källström den 6/2 och 22/11 2018. Enligt en anteckning av Helmer Gustavson kunde inte benet lokaliseras när han sökte efter det på museet den 14/11 2013, vilket säkert är skälet till att han inte har haft möjlighet att revidera sin tidigare läsning i *Nytt om runer*. Som säkert framgår av den senare delen av texten har Källström ensam svarat för spekulationerna om hur inskriften eventuellt ska uppfattas.

10 mm bred skraprepa här skär i diagonal riktning över runbandet. Av runan finns förutom det övre ledet även de yttre delarna av mellanledet och det nedre ledet bevarade (se fig. 3). Runa 17 l är säker. 18 **a** har dubbelsidig bistav som är något förskjuten åt vänster. 19 **u** har en rak bistav ansatt nedanför toppen av huvudstaven. 20 **r** har öppen form och huvudstaven är framåtlutad. Den övre delen av bistaven har rundad form och det är osäkert om den har förbindelse med huvudstaven. I 21 **þ** har bistaven en kantig form och är upptill inte förenad med huvudstaven. Efter denna runa finns ingen ytterligare runa.

När inskriften första gången publicerades i *Nytt om runer* (1996) återgavs endast en teckning med runorna **liþþþþþþissi...-a...-**, där alltså de sista runorna inte hade identifierats, men där det uppenbarligen också saknas något i början av inskriften. Mycket tyder på att teckningen bygger på ett fotografi, förmodligen det som här återges som fig. 2.

Fig. 2. Detalj av runbenet SI 65 från kv. Professorn 2. Foto Bengt A. Lundberg 1996 (Riksantikvarie-ämbetet/Forndok)

I sitt ursprungliga manus till denna artikel har Gustavson skrivit: »Inskriften ger inte någon begriplig mening. Möjligen rör det sig om en skrivövning. Osäkerheten i runornas utformning talar för detta.» Frågan är dock om detta är riktigt. Även om runornas former varierar så är inskriften förhållandevis skickligt ristad. Runföljden är visserligen omöjlig att uttala och kan mycket väl ha tillkommit i en undervisningssituation, men det är därmed inte sagt att den skulle sakna språklig mening. Både det inledande **lilt** liksom den långa sekvensen av upprepade **þ**-runor är naturligtvis besvärande, men mot slutet finner man en mer normal fördelning av stavelser (**iṣlɑurþ**) som mycket väl skulle kunna svara mot en språkligt meningsfull text.

En annan möjlighet är att mot bakgrund av många andra runinskrifter från Sigtuna överväga någon av lönnskrift. Eftersom runor normalt inte dubbeltecknades under vikingatid och tidig medeltid är det fullt möjligt att den långa sekvensen av **þ**-runor liksom de dubblerade **s**-runorna egentligen svarar mot något annat. Nära till hands ligger att tänka sig att det handlar om att läsaren från den nämnda runan ska räkna sig fram så många positioner som runan upprepas (om denna typ av lönnskrift, se K. J. Nordby, *Lønnruner*. *Krypto*-

grafi i runeinnskrifter fra vikingtid og middelalder (2018), s. 158 ff.). Om detta system tillämpas på sekvensen av **þ**-runor i denna inskrift kommer man i så fall att hamna på runan **i**, vilket verkar mindre troligt eftersom den följande runan just råkar vara **i**. En möjlighet kunde eventuellt vara att gå ytterligare ett steg och anta att de då uppkomna två **i**-runorna tillsammans svarar mot en lönnskrift för den i futharken följande runan **a**. Om denna typ av lönnskrift verkligen har tillämpats i denna inskrift så borde de dubblerade runorna 13–14 **ss** enligt samma princip stå för **t**, eftersom detta är den runa som följer efter **s**-runan i runraden. Med alla reservationer är det väl åtminstone teoretiskt möjligt att den aktuella inskriften skulle kunna svara mot en lönnskrift **lilt**<**a**><**t**>**islaurþ**. Huruvida det ur detta går att utläsa något begripligt överlåter jag åtminstone för tillfället till andra att avgöra.

Fig. 3. Detalj av runföljden 14-18 **sisla** på runbenet Sl 65 med den skadade runan 16 **s** i mitten. Foto Magnus Källström 2018.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Magnus Källström / Helmer Gustavson Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet

Box 1114, 621 22 Visby Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 7284 www.raa.se